

Bra miljö i förskolan

Miljökontorets vägledning för dig som driver eller ska starta en förskola. Tänk på att det är den som driver förskolan som har hela ansvaret för att förskolans miljö är sund och hälsosam både inne och ute. Detta gäller alla förskolor - både i kommunal och privat regi.

Vägledningen beskriver de lagkrav som alla måste uppfyllas och miljönämndens råd om hur kraven i miljöbalken kan uppnås. Observera att det finns fler lagar som styr utformningen av förskolor, till exempel skollagen och plan- och bygglagen, som naturligtvis gäller parallellt.

Inledning

Miljönämnden är tillsynsmyndighet över förskolor enligt miljöbalken och livsmedelslagen. I tillsynen granskar vi både både sakfrågor och hur egenkontrollen är uppbyggd och fungerar. Tillsynen gäller såväl var lokalen är placerad med avseende på trafikbuller och luftföroreningar, som hur lokalen är utformad och hur den ska användas. Syftet är att främja god hälsa hos barnen som vistas i lokalen.

Det är verksamhetsutövaren som ansvarar för att lokalen är anpassad till verksamheten. Genom egenkontroll ska verksamhetsutövaren skaffa sig den kunskap som behövs för att förebygga ohälsa. Här följer en sammanställning av rekommendationer och lagkrav.

Anmälan

Förskolor klassas som miljöfarlig verksamhet enligt 38 § i förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd.

En fullständig anmälan ska vara inlämnad senast sex veckor innan förskolan ska öppna. Om verksamheten startar innan anmälan gjorts kan en miljöstraffavgift på 3 000 kr tas ut.

En anmälan ska göras till miljönämnden om man ska:

- Starta en ny förskola
- Flytta befintlig verksamhet till nya lokaler
- Utöka befintlig verksamhet med nya lokaler

Anmälningsblanketten finns på

www.sundsvall.se

Innan uppstart av en förskola där **livsmedel** hanteras (kök och matsal) måste man även göra en registrering till miljönämnden enligt livsmedelslagen.

Anmälan ska göras minst två veckor innan verksamheten ska starta. Annars kan verksamhetsutövaren bli åtalad.

Båda anmälningarna kräver avgifter.

Om en verksamhetsutövare tar över en befintlig verksamhet ska den nya verksamhetsutövaren enligt 32 § i förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd upplysa miljönämnden detta. Till exempel om en fristående förskola byter huvudman.

Avgift för tillsyn

Tillsyn utifrån miljölagstiftningen finansieras genom avgifter från de berörda verksamheterna. Vilken avgift som gäller bestäms genom en taxa som kommunfullmäktige har antagit. Avgiften ska täcka kostnaderna för det arbete miljökontoret lägger ner på exempelvis inspektioner med förberedelser, efterarbete och administration.

Egenkontroll enligt miljöbalken

Förskolor omfattas av förordningen om verksamhetsutövares egenkontroll. Vilket innebär följande:

- Skriftlig ansvarfördelning för frågor som har betydelse för människors hälsa eller miljö. Till exempel lokalanvändning, inomhus- och utomhusmiljö, städning, avfallshantering, kemikaliehantering.
- Skriftliga rutiner för ovanstående frågor.
- Riskbedömning ska både göras i samband med förändringar och regelbundet, t ex en gång per år.

Riskbedömning handlar om att fortlöpande och systematiskt undersöka och bedöma riskerna med verksamheten från hälso- och miljösynpunkt. Undersökningar ska dokumenteras.

Risikfaktorer kan exempelvis vara: bristfällig luftkvalitet/ventilation, fukt och mögel, legionella, buller, radon, temperatur, kemiska emissioner, otillräcklig städning, bristande hygien och smittskydd, utemiljöfaktorer, tobaksrök, asbest

- Rutin för att underrätta miljökontoret i händelse av risk för ohälsa för barnen eller skada på miljön, till exempel en vattenskada.
- Kemikalieförteckning.

Det bör även finnas en sammanställning över de lagar, bestämmelser och eventuella myndighetsbeslut som berör verksamheten enligt miljöbalken.

Lokalisering

Enligt de allmänna hänsynsreglerna i miljöbalken ska alltid bästa möjliga plats väljas när man ska starta en förskola. Som verksamhetsutövare ska du motivera val av plats i anmälan. Enligt domstolspraxis omfattas såväl förskolans inomhus- och utomhusmiljö av verksamhetsutövarens ansvar och därför ska både inomhus- och utomhusmiljön uppfylla kravet på bästa placering.

Yttre miljö

Förorenad mark och PCB

Förskolor ska inte byggas på förorenad mark. Halter av föroreningar i marken på skolområdet bör inte överstiga Naturvårdsverkets generella riktvärden för känslig markanvändning.

Fyllnadsmassor kan innehålla föroreningar, och det finns en problematik

med förhöjda halter av PAH i vissa delar av Sundsvall. Kontakta miljökontoret för mer information kring detta.

Lokaler som inte är nybyggda ska vara inventerade och sanerade med avseende på förekomst av PCB (polyklorerade bifenyler).

Utomhusvistelse

Alla barn ska ha möjlighet att leka utomhus i hälsosamma och inspirerande miljöer. Miljökontoret rekommenderar att 40 m² friyta/barn är en lämplig lektyta för förskolebarn. Med friyta menas de ytor där barnen kan leka och röra sig. Gården bör också vara kuperad för att bjuda in till fysisk aktivitet.

Solljuset behövs för att bilda D-vitamin, men barns hud är känslig och behöver skyddas mot alltför mycket ultraviolett strålning. Lekmiljöer där barn sitter stilla länge, till exempel sandlådor, bör därför placeras i skuggiga till halvskuggiga lägen, helst i trädskugga. Saknas uppvuxen växtlighet kan akuta solstrålningsproblem lösas med solsegel som placeras åt sydväst där solen lyser starkast mitt på dagen.

Luftföroreningar och buller

Skolor och förskolor bör inte placeras vid kraftigt trafikerade gator eller nära industrier eftersom risken för luftföroreningar, olyckor och buller är stor.

Bullret från vägtrafik bör inte överskrida 30 dBA (dygnsekvivalent ljudnivå) inomhus i undervisningslokaler och inte heller överskrida 55 dBA ekvivalentnivå samt 70 dBA maximalnivå utomhus.

Magnetfält

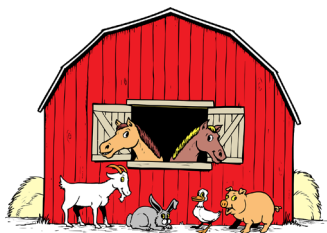
Eftersom det saknas fastställda gränsvärden för långvarig exponering av elektromagnetisk strålning gäller miljöbalkens försiktighetsprincip. Detta innebär att tänkbara och möjliga skador och olägenheter ska förebyggas av dig som är verksamhetsutövare.

Magnetfält bildas när apparaterna används, och försvinner när man stänger av dem. Magnetfälten från mobiltelefoner, trådlösa nätverk och hushållsapparater är normalt mycket lägre än myndighetens referensvärden och styrkan avtar vanligtvis snabbt med ökat avstånd från källan.

Elektromagnetiska fält kan vara förenade med hälsorisk beroende på magnetsfältsnivån och därför bör skolor och förskolor inte vara placerade i närheten av kraftledningar, transformatorstationer eller liknande. Trådlös utrustning bör inte placeras nära områden där barnen uppehåller sig längre tid. Vid nybyggnation bör elledningar utformas så att risken för vagabonderande strömmar blir så liten som möjligt.

Närhet till djur

Tillräckligt avstånd till närliggande djurhållning är viktigt med hänsyn till allergier och luktproblem. Vad som är tillräckligt avstånd avgörs i varje enskilt fall. Men lokaler för barnomsorg bör inte vara lokaliserade intill djurhållning som exempelvis häststall och ladugårdar.

Rökning

Enligt tobakslagen får rökning inte förekomma i lokaler eller utomhus i anslutning till lokaler för barnomsorg.

Förbudet gäller alla tider på dygnet. Utöver att vidta de åtgärder som behövs för att rökförbudet upprätthålls ska insatser ske genom att exempelvis informera och markera genom skyltning samt övervaka att reglerna inte överträds.

Inre miljö

Lokalyta och toaletter

Barn har behov av utrymme för att kunna röra sig fritt. Vistelseytan inomhus bör vara 7,5 m²/barn och i den ytan ska inte utrymmen såsom förråd, personalrum, våtutrymmen och städskrubb inräknas. Många barn på små ytor ökar risken för smittspridning, höga ljudnivåer, dålig luft och ökat slitage på lokalerna.

En bra riktlinje är att ha en toalett per 10-15 barn och separat personaltoalett. Kökspersonal ska ha egen toalett.

Takhöjden bör minst vara 2,7 m vid nybyggnation för att få en bra luftkvalité i lokalen. Takhöjden bör inte heller vara för hög eftersom det ofta kan leda till dålig akustik och därmed höga bullernivåer.

Ljudklimat och akustik

Höga ljudnivåer kan komma från fasta installationer, vägtrafik med mera. Dessa kontinuerliga ljud bör enligt Folkhälsomyndighetens allmänna råd om buller inomhus inte överstiga en ljudnivå på 30 dBA i lokalen.

Ljuddämpande tak, filtassor under stols- och bordsben och minimalt med hårda ytor bör finnas i rum där barn kan vara högljudda, exempelvis rum för lek och måltider.

Ventilation och temperatur

Ventilationens luftflöde ska vara anpassat efter antalet personer som vistas i lokalen och efter det enskilda rummets storlek. Ventilationen bör ha fläktstyrd till- och frånluft med ett uteluftsflöde på minst 7 l/s och person samt ett tillägg på 0,35 l/s per m² golvyta. Luftens medelhastighet bör inte överstiga 0,15m/s för att minska risken för drag.

Den obligatoriska ventilationskontrollen (OVK) ska utföras vart tredje år. OVK är dock inte en garanti för att ventilationens luftflöde är anpassade på hur många personer lokalens ventilation är dimensionerad för.

Ett mått på luftkvaliteten är koldioxidhalt (CO₂), halten bör inte varaktigt överstiga 1000 ppm i vistelsezon. Det är viktigt att vid behov vädra före och efter större samlingar och det bör därför finnas vädringsmöjligheter i alla rum.

I lokaler för förskola bör lufttemperaturen vara 20-23°C. Barn leker ofta på golvet och därför bör golvtemperaturen inte vara under 20°C. För hög temperatur kan orsaka obehag. Solavskärmning bör därför finnas till exempel i form av markiser.

Radon

Radongashalten ska alltid kontrolleras i lokaler för barnomsorg. Referensnivån för radon i befintliga lokaler för barnomsorg är 200 becquerel per kubikmeter (Bq/m³) luft inomhus, vilket framgår av 3 kap. 6 § Strålskyddsförordningen. Det är olämpligt med radonhalter över referensnivån och förhöjda halter bör åtgärdas.

Radongashalten bör kontrolleras minst var 10:e till 15:e år och vid större ombyggnationer och ventilationsåtgärder. En radonmätning bör utföras under minst två månader och vintertid (någon gång mellan oktober och april).

Fukt och mögel

Det finns en koppling mellan fuktskador i byggnader och hälsoproblem. Mikrobiell tillväxt kan medföra oönskade ämnen i luften. Även fukten i sig kan göra så att byggnadsmaterial ger ifrån sig kemiska ämnen även om det inte skulle finnas mögel. Tecken på fuktskada kan vara missfärgningar, avvikande lukt och bubblor i ytmaterialet.

Misstankar om fuktskador ska alltid utredas och fuktskadat material bör i stort sett alltid bytas ut.

Det får inte finnas förekomst av mikrobiell tillväxt och/eller mikrobiell lukt i rum där barnen vistas stadigvarande. Det får heller inte finnas risk att mikrobiell växt och/eller mikrobiell lukt från byggnadskonstruktion eller från till exempel källare, grund eller vind sprids till rum där barnen vistas stadigvarande.

Varmvatten

Vattentemperaturen ska vara tillräckligt hög för att minimera risk för tillväxt av Legionella. Temperaturen i tappvarmvattenledningarna ska vara minst 50°C. Vattnet i varmvattenberedaren ska hålla minst 60°C. Vid tappställen som små barn själva använder bör varmvattnet vara högst 38°C, på grund av skållningsrisken. Det är då viktigt att ledningar och blandare är utformade på korrekt sätt. Undvik blindledningar eftersom vattnet i dessa bli stillastående. Där trivs Legionella och där är det dessutom mycket svårt att bli av med bakterierna.

Ljusinsläpp

Rum där barn vistas mer än tillfälligt ska ha tillräckligt med dagsljus. Fönsterglas-arean bör i varje rum utgöra minst 10 procent av golvytan. Fönster bör vara utformade så att barnen kan se ut, vilket innebär högst 0,7 m över golvet. Detta innebär att exempelvis källarlokal är olämpliga för barnomsorg.

Städning

En välstädad och ren miljö är viktigt för hälsan. Förskolan ska se till att det finns städrutiner där det framgår vem som städar, var, hur och hur ofta. Rutinerna bör även omfatta svåråtkomliga ytor, möbler, höga hyllplan, ventilationsdon samt lysknappar och liknande.

Specifika råd om städning framgår av Folkhälsomyndighetens allmänna råd om städning i skolor, förskolor, fritidshem och öppen fritidsverksamhet.

Allmänt ska man vara extra noga med val av städkemikalier där små barn vistas. För daglig städning behövs sällan rengöringsmedel. Förvaras städkemikalier och andra kemikalier på förskolan ska dessa hållas inlåsta och avskilda från livsmedel.

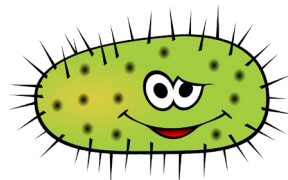
Allergier

Idag är det vanligt med sjukdomar som är kopplade till överkänslighet, exempelvis allergi. Det är därför viktigt att arbeta aktivt med att förebygga allergier.

Rutiner och instruktioner för allergier ska finnas tillgängligt i verksamheten, såsom rutiner för att ta reda på om nyinskrivna barn har allergier, förebyggande arbete, riskhantering, incidenter, pälsdjur, parfym, särskild städning med mera.

Hygien och smittskydd

För att minska risken för spridning av bakterier och virus är det viktigt att det finns rutiner för handtvätt och personlig hygien för både barn och personal. Hygienrutiner behövs för exempelvis blöjbyten, toalettbesök och måltider. Det bör även finnas rutiner för vad personal och föräldrar ska göra vid infektionssjukdomar och hur leksaker och annat material rengörs och desinficeras. Skriftliga rutiner bör även finnas för tvätt av utklädningskläder, gardiner, mattor och andra textilier samt rengöring av leksaker. Förebyggande smittskyddsarbete handlar också om att informera barn och föräldrar om vikten av handtvätt, att hosta i armvecket, att stanna hemma tillräckligt länge efter magsjuka etc.

Engångshanddukar och flytande tvål bör alltid finnas tillgängligt på samtliga toaletter.

Kemikaliehantering

Vid inköp av målarfärger, lim och andra kemikalier ska de produkter som är till minst skada för hälsa och miljö väljas. Produkterna som kan innebära risker ur miljö- och hälsosynpunkt behöver förtecknas och förvaras på ett säkert sätt för att skydda barnens hälsa och miljö. Av förteckningen ska det framgå produktens namn och användning, information om hälso- och miljöskadlighet samt klassificering med hänsyn till hälso- och miljöfarlighet.

En kemikalieförteckning samt säkerhetsdatablad ska finnas tillgänglig i verksamheten. Säkerhetsdatabladet får man via leverantören eller tillverkaren.

Giftfri miljö

Barn är ofta mer känsliga för kemikaliers skadliga effekter då de fortfarande utvecklas. För att minska risken att barn exponeras för farliga kemikalier ska förskolan bland annat ta bort lek-elektronik som inte är avsedd att leka med. Rensa bland leksaker som inte är leksaker såsom väskor och skor i låtsasskinn i PVC-plast. Rensa bland plastleksaker som är tillverkade innan 2007 och som inte är CE-märkta eller som känns klibbiga och luktar starkt. Byt ut gamla madrasser och lekkuddar där både skumfyllning och själva överdraget kan innehålla skadliga ämnen.

Avfall

Stora mängder energi och naturresurser kan sparas genom att minska mängderna avfall. Det avfall som uppstår i verksamheten ska sorteras och omhändertas på rätt sätt.

Hushållsavfall är det avfall som uppstår i en verksamhet och som är jämförligt med avfall som kommer från hushåll exempelvis köks- och brännbart avfall. Matavfall kan komposteras och kompostering ska anmälas till miljönämnden. Förpackningar och tidningar ska sorteras ut från övrigt avfall och ska inte slängas tillsammans med hushållssoporna.

Elavfall ska sorteras ut och hållas skilt från annat avfall. Elavfall som kan innehålla farliga komponenter klassas som farligt avfall. Till farligt avfall räknas exempelvis städ- och rengöringskemikalier, färg, lack, och limrester som innehåller organiska lösningsmedel. Lysrör och lågenergilampor räknas också som farligt avfall.

Som verksamhetsutövare får du själv transportera små mängder av farligt avfall till någon av återvinningscentralerna efter att du har gjort en anmälan till länsstyrelsen.

Frågor?

Om du undrar över något är du välkommen att höra av dig till oss på miljökontoret, telefon 060-19 11 90, e-post miljonamnden@sundsvall.se

Läs mer

www.notisum.se

- Miljöbalken (SFS 1998:808)
- Förordning om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd (SFS 1998:899)
- Förordning om verksamhetsutövares egenkontroll (SFS 1998:901)
- Tobakslagen (SFS 1993:581)
- Avfallsförordningen (SFS 2011:927)

www.folkhalsomyndigheten.se

- Buller inomhus (FoHMFS 2014:13)
- Fukt och mikroorganismer (FoHMFS 2014:14)
- Höga ljudnivåer (FoHMFS 2014:15)
- Radon inomhus (FoHMFS 2014:16)
- Temperatur inomhus (FoHMFS 2014:17)
- Ventilation (FoHMFS 2014:18)
- Städning i skolor, förskolor, fritidshem och öppen fritidsverksamhet (FoHMFS 2014:19)
- Bullret bort, en liten handbok om god ljudmiljö i förskolan
- Buller - höga ljudnivåer och buller inomhus
- Hygien, smittskydd och miljöbalken – Objektburen smitta
- Miljöhälsorapport 2013 om barns hälsa
- Allergi i skola och förskola
- Hygien i förskolan – Resultat från ett tillsynsprojekt
- Smitta i förskolan

www.boverket.se

- Friyta för lek och utevistelse för förskolor och skolor
- Har du legionellabakterier i dina vattenledningar?
- OVK

www.stralsakerhetsmyndigheten.se

- Elektromagnetiska fält
- UV-strålning
- Radon

www.naturvardsverket.se

- Riktvärden för buller från vägar och järnvägar vid nybyggnationer
- Vägledning om industri- och annat verksamhetsbuller
- Naturvårdsverkets handbok, Egenkontroll – en fortlöpande process

www.prevent.se

- Checklistor för ventilation, städning m.m.

www.kemi.se

- Kemikalier i barns vardag
- Barns exponering för kemiska ämnen i förskolan
- Kort om reglerna för kemiska ämnen i varor
- Ftalater i leksaker
- Kvicksilver

www.astmaochallerfiforbundet.se

- Allergironden